

Bojana Bregar

Najboljši film, ki nam ne bo spremenil življenja

Noah Baumbach: *Frances Ha*

Na 24. LIFFu predvajani film *Frances Ha* (2012, Noah Baumbach) se ni ravno kopal v pozornosti s strani publicistov, niso ga množično postavljali na svoje sezname »filmov, ki jih morate nujno videti«, niti se ni zdelo, da se zanj posebno zanimajo »običajni« obiskovalci festivala. Pa vendar je bil v določenem malem univerzumu slovenskih (ljubljskih?) dvajset-in-nekaj-letnikov ogled *Frances Ha* »nujen«, posebej ker se je kopija na spletu znašla šele nekaj dni pred slovensko festivalsko premiero. Kar je več kot leto po svetovni premieri v Torontu in skoraj pol leta po ameriški. Hočem reči, da je bil to za nekatere, četudi maloštevilne gledalce eden najbolj pričakovanih filmov zadnjega LIFFa, k čemur so pripomogle tudi konsistentno odlične kritične ocene, predvsem pa ne popolnoma izkristalizirano, a zelo vztrajno pričakovanje, da gre za TISTI film naše generacije, za film, ki generacijo »urbanih« dvajset-in-nekaj-letnikov razume bolje, kot mi sami razumemo sebe, da nam bo zato razkril resnico o tem, kaj smo, kaj počnemo in kam nas to vodi. Pričakovanje, ki se je več kot pol leta hranilo in krepilo zgolj ob skromnem, nekajminutnem napovedniku. In pol leta je danes prekleto dolga doba.

Zakaj bi naj pri *Frances Ha* sploh šlo za domnevni film generacije? Gre za precej intuitivno kategorijo. Da bi jih pojasnili s pomočjo natančno opredeljenih in jasnih definicij, se zdi precej nehvaležna naloga, posebno v prostoru in času, ki se tako zelo zavedata samih sebe in se na široko izogibata enostavnosti za vsako ceno. Morda lahko rečemo, da gre za občutek, ki ga uspe v množici približno enako starih, podobno mislečih, podobno družbeno situiranih in včasih tudi geografsko lociranih ljudi zbuditi neka fiktivna filmska pripoved, pri čemer ta pripoved sploh ni nujno o teh ljudeh ali njih

življenjih. *Vojna zvezd* (Star Wars, 1977, George Lucas) je najbrž eden najbolj znanih filmov, ki je po svoje definirala generacijo, odraščajočo v 70. letih, pa se dogaja v vesolju. Za generacijski film je nujno in nepogrešljivo, da ni le prežet s *zeitgeistom*, ampak da hkrati tudi anticipira prihodnost in jo poskuša zajeti v filmskem vzdušju. Mora jo torej šele ustvariti. Če je ne bi, potem generacijski filmi ne bi imeli tiste nujnosti, zaradi katere se zdi, da vidijo v prihodnost dlje, kot to uspeva nam, omejenim na realni Zdaj. Za pravi film generacije se nam zato zdi, da nam je spremenil življenje. Videl je našo prihodnost! Kar je tehnično seveda laž, toda nihče ne more reči, da ta laž ni tudi resnica – nikogar ni, ki bi lahko o tem sodil. Generacijski filmi so torej neke vrste vedeževalke ali, če smo malce manj plebejski, orakliji, ki kot nekoč svečenice v Delfih skrbijo, da negotovi skoraj-ljudje ne klonejo pod bremenom prvih odraslih let, ampak jih pošljejo hrabro naprej po poti življenja z zagotovilo, da svet čaka nanje, da ga osvojijo.

Vrnimo se k *Frances Ha*. »Generacijskost« filma je ujeta v zgodbo o 27-letni naslovni junakinji, ki živi v New Yorku in si prizadeva postati plesalka. Njena najboljša prijateljica Sophie (Mickey Sumner) je njen *lebensmensch*, (platonska) ljubezen njenega življenja, toda vseeno se odseli v boljši del mesta, ker se lahko. Frances (Greta Gerwig) se ne more, ker nima denarja. Kruta je, ta moderna ljubezen, o kateri poje Bowie, medtem ko se Frances postavlja na lastne noge, ki jo nosijo po ulicah velemesta, kot da je njeno življenje muzikal, v katerem igra glavno vlogo. Po kratkem, a sladkem sobivanju z očarljivima Levom (Adam Driver) in Benjijem (Michael Zegen) se počasi nadaljuje njen prosti pad, za katerega se zdi, da se v resnici nikoli ne konča s trdim padcem na »realna tla«, ampak z izletom

v Pariz. Pariz kot mesto luči je zanjo mesto razsvetljenja in mesto prizemljitve. Po dolgem času prvič povsem sama se Frances mora soočiti z vprašanjem – kam naprej? Kakšen konec naj da tej svoji zgodbi odrasčanja?

Lahko bi se končalo pravljичno. S trudem in z nekaj sreče se bo zoperstavila negativnim dejavnikom in uresničila svoje cilje. Postala bo slavna plesalka, imela bo prelepo stanovanje v Tribeci, kjer bo živel s Sophie in bosta obe imeli na kupe častnih doktoratov – točno tako, kot si »zgodbo njenega življenja« šaljivo-sanjavo pripovedujeta na začetku filma. Tako, ali vsaj s podobno optimistično predpostavko, z upanjem, se končujejo filmi generacij, npr. filmi Johna Hughesa. Druga možnost je nasprotna, tragična; Frances obupa nad plesno kariero, pade v depresijo in nato morda še s strehe svojega naključnega prenočišča. Ob tem pride na misel *Upornik brez razloga* (Rebel Without a Cause, 1955, Nicholas Ray) ali kakšen sad vročinskih noči tipkanja Tennesseeja Williamsa. Toda film *Frances Ha* je preveč »evropski« s svojimi filmskimi, še bolj pa glasbenimi referencami, ki se spominjajo francoskega novega vala, da bi vlekla tako jasne zaključke. V slednjih, pa tudi v drugih podobnih filmih s stare celine so generacijski filmi in njihovi liki in skupaj z njimi gledalci imeli občutek, da lahko spreminjajo življenje – svoja in življenja teh, ki jih bodo videli. Takšna je bila njihova življenjska sila, nestrpnost, napetost negotovega čakanja in vera v moč umetnosti; Godardova *Do zadnjega diha* (À bout de souffle, 1960) in *Nori Pierrot* (Pierrot le fou, 1965), Antonionijsva *Povečava* (Blow Up, 1966) in v ZDA posneta *Kota Zabriskie* (Zabriskie Point, 1970), pa *Če bi...* Lindsaya Andersona (If..., 1968) ...

Morda lahko zapišemo, da se *Frances Ha* konča »evropsko«, da na koncu ne dobimo zadoščenja ne trumfa – ne dobimo izpolnitve

njenih sanj niti tragičnega konca – dobimo nekaj, čemur bi morali reči »realističen« konec. Srednja pot. Frances se zadovolji s službo koreografinje in njeno življenje izgleda v redu. Ne fantastično ne grozno. Film nas torej tolaži na način, da nam reče: »Vse bo v redu.« In to je njegovo sporočilo za našo generacijo in naša generacija mu je za to sporočilo hvaležna, če sodimo po dobrih ocenah in priljubljenosti. Kar je uradno dokaz tega, da smo resnično obupani. Boleče spoznanje, a tudi nujno. Zato, da bi ga dosegel, se film (se pravi njegova avtorja, režiser in scenarist Noah Baumbach ter soscenaristka in glavna igralka Greta Gerwig) odreče svoji cinefilskosti, ki bi, če bi bila dosledna, peljala do drugačnega konca, do filmskega, zavoljo tega, da prestopi v sfero realizma in se ne trudi z napovedovanjem prihodnosti.

Naša generacija je apatična, apolitična. Vemo preveč, da bi verjeli srečnim koncem, nimamo pa toliko poguma ali idealizma, da bi šli z glavo skozi zid, bili uporniki, in to celo takšni z več kot enim razlogom. Kar je itak del konvencionalne družbene pripovedi, od katere Frances lahko sicer odvrne pogled, pogleda drugam, ampak nekje pod površjem jo živi in občuti tudi ona. Vsak dan.

Celo filmi, ki naj bi spremenili naša življenja, kot je *Frances Ha*, nam jih več ne morejo – še manj, nočejo, odpovedo se tej zahtevi, konvenciji, pričakovanju. In zato je to odličen, celo najboljši film leta 2013 in hkrati film, ki ne bo spreminjal življenj – ker se temu znotraj filma odreče, ker Frances ne spremeni življenja, le ponudi ji izhod v sili. V svetu brez velikih pripovedi in brez Boga ne moremo računati na *deux ex machina* intervencijo. Ko nam še filmi naročajo, naj ne računamo na čudeže, potem je skrajni čas, da za drugačne konce poskrbimo sami. Morda tudi z drugačnimi filmi.

